

мистецтвом, якщо його розмістити в художньому контексті. І таких прикладів у сучасному авангардистському мистецтві досить багато.

Філософія, таким чином, спонукає нас переглянути наші уявлення про те, що таке мистецтво, яку роль воно відіграє в житті людини і як ми маємо його розуміти та оцінювати. Вона допомагає не лише знайти нові відповіді, але й поставити нові питання, що робить мистецтво невичерпним джерелом інтелектуальних та емоційних пошуків.

Незважаючи на те, що мистецтво і філософія можуть різнитися своїми методами, обидва способи пізнання прагнуть досягти глибшого розуміння дійсності. Вони задаються питанням про сенс людського існування, природу краси, істину і моральність. Філософія шукає відповіді через поняття і логічні системи, тоді як мистецтво пропонує символи та естетичні переживання, які звертаються до інтуїції і почуттів.

Це робить їх однаково важливими для духовного та інтелектуального розвитку людини. Мистецтво допомагає відчувати і переживати світ, тоді як філософія стимулює мислення і пошук сенсу. Разом вони створюють багатовимірну картину дійсності, дозволяючи людині глибше освоювати й розуміти світ у всій його складності.

Дегуманізація у цифровому освітньому середовищі: ризики та перспективи

Наталя БІЛЬЧУК, канд. філос н., доцент

Світлана ШИРОКА, канд. філос н., доцент

*Національного аерокосмічного університету ім. М.С. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»*

Важко заперечувати переваги інформаційних технологій, які впроваджуються в освітній процес та базуються на зростаючих можливостях комп'ютерної інфраструктури та глобальних систем зв'язку. Вони дають змогу забезпечити доступ до величезного масиву знань, відкривають нові можливості для дистанційного навчання та розширюють горизонти освітніх практик. Як писав Мартін Гайдеггер, «техніка не є просто засобом; вона є способом розкриття» [1, с. 12]. Використання цифрової техніки дозволяє людині відкрити нові грані реальності та зрозуміти складність не тільки зовнішнього, а й внутрішнього світу. Завдяки можливості обробляти великі обсяги даних, інтерактивним платформам та віртуальним середовищам, людина здатна отримати нові перспективи на існуючі проблеми та знайти більш ефективні шляхи їх вирішення. Інформаційні технології в навчанні забезпечують безперервний доступ до величезної кількості знань, дозволяючи студентам вивчати матеріали в будь-який час і з будь-якого місця, що значно розширює горизонти навчання.

Однак, надмірна залежність від таких технологій може призвести до зменшення людської присутності та зворотного впливу на саму сутність навчального процесу. В даному випадку варто звернути увагу на «зворотний бік медалі», про який воліють мовчати апологети технічного прогресу і

всіляких нововведень. Цей зворотний бік можна умовно назвати «технологічною дегуманізацією освіти», що в широкому розумінні означає витіснення живої людини з навчального процесу та заміну її штучними технічними засобами та комп'ютерною технікою. В умовах тотального дистанціювання це становить загрозу традиційним принципам, умовам і перспективам освіти. «Технології, які не супроводжуються людяністю, стають тиранією бездушного прогресу» - писав Еріх Фромм [3, с. 67], підкреслюючи, що без уваги до моральних орієнтирів технології можуть перетворитися на інструменти, що домінують над людиною, замість того, щоб служити їй. У такому контексті технологічної дегуманізації освіти, важливо також врахувати потенційні ризики, які виникають із безконтрольного впровадження цифрових технологій у навчальний процес. Якщо освіта стає лише технічним процесом, що базується на автоматизації та дистанційному навчанні, ми ризикуємо втратити не лише взаємодію між учнем і вчителем, але й здатність до критичного мислення, моральної рефлексії та справжнього гуманітарного розвитку. Зростання автоматизованих навчальних платформ і систем може призвести до зменшення особистого контакту між викладачем і студентом. Технології, хоча і забезпечують доступ до величезних обсягів інформації, не можуть замінити живе спілкування, емоційну підтримку та індивідуальний підхід, що є важливими елементами в освіті. З огляду на це варто розглянути основні загрози, які несе цифровізація.

Серед ключових ризиків можна конкретизувати наступні:

- невизначеність мети та цілей навчання;
- втрата навичок критичного, аналітичного, абстрактного мислення;
- нездійсненні вимоги до викладання;
- споживання інформації замість активного пошуку;
- відокремлення теоретичних знань від практичного застосування;
- нівелювання практичних професійних навичок;
- надмірно грайливе мислення;
- дегуманітаризація;
- втрата навичок самосвідомості та самовиховання;
- невизначеність та розмитість моральних цінностей;
- відсутність відповідальності за виконані завдання, надану інформацію, прийняте рішення;
- неготовність до реальних моральних викликів;
- перетворення учасників освітнього процесу на користувачів інформаційного простору;
- відсутність зворотного зв'язку;
- втрата навичок позавіртуального спілкування, співпраці, роботи в групах;
- звуження розуміння соціальної дійсності.

Ці ризики, що виникають через цифровізацію освіти, вимагають ретельного осмислення соціальних та етичних викликів. Адже технології, які активно змінюють освітнє середовище, без належного гуманістичного

супроводу можуть призвести до значних змін у ціннісних орієнтирах та моральних принципах: «Технології створюють ілюзію нейтральності, але насправді вони трансформують наші етичні стандарти, впливаючи на наше сприйняття правильного і неправильного» [4, с. 126]. Особливо важливою є необхідність розуміння того, як (де)гуманізація освіти впливає на моральні орієнтири сучасного суспільства. У світлі цих проблем важливо приділяти увагу питанням формування відповідальності, самосвідомості та моральної рефлексії, що є основою для розвитку не лише інтелектуальних, а й гуманістичних цінностей у навчальному процесі. «Освіта повинна формувати не лише технічні навички, але й емпатію, моральну уяву та здатність до саморефлексії – саме ці якості найбільше під загрозою у світі, керованому технологіями», пише Марта Нуссбаум [2, с. 45], підкреслюючи небезпеку сліпого поклоніння технологічному прогресу без осмислення його етичних та соціальних наслідків.

Звісно, дивним було б ставати абсолютними противниками цифровізації та закликати відмовитися від її впровадження в освітній процес. Певна драматизація виступає тут як інструмент для привернення уваги до перелічених ризиків. В той же час швидкість і катастрофічність змін іноді випереджають будь-які прогнози. Зігмунт Бауман, зауважуючи, що «сучасне суспільство ризикує втратити людяність, коли технології починають формувати наші потреби замість того, щоб служити їм» [5], підкреслює важливість критичного ставлення до цифрових інновацій, які все більше визначають наші дії та бажання. У контексті дегуманізації цифровізованої освіти це твердження набуває особливого значення: технології, замість того щоб підтримувати і розвивати освіту, можуть стати домінуючим фактором, який формує потреби учнів та викладачів. У такому разі навчальний процес ризикує перетворитися на механічне споживання інформації, де технології визначають контент і методи навчання, а не адаптуються до індивідуальних потреб учасників освітнього процесу. Бауман попереджає про небезпеку, коли людина втрачає контроль над технологіями, що змінюють її життєві орієнтири та самоусвідомлення. Тому варто вже зараз зважати на потенційну небезпеку у процесі оцифрування освітнього середовища та забезпечити збалансований підхід, який би враховував як переваги, так і можливі негативні наслідки цифрової трансформації.

Необхідним кроком є розроблення стратегії для подолання дегуманізації, яка б враховувала основний принцип Сократа: «Найвище благо – це турбота про душу». Тільки через повернення до фундаментальних людських цінностей можна зберегти освіту як процес не лише передачі знань, але й формування гідної, свідомої та моральної особистості.

Література

1. Гайдеггер М. Питання про техніку / М. Гайдеггер; пер. з нім. В. Іващенко. – Київ: Основи, 2003. – 160 с.
2. Нуссбаум, М. К. Освіта не для прибутку: чому демократія потребує гуманітарних наук / Марта К. Нуссбаум. — Київ: Лабораторія, 2024. — 192 с.

3. Фромм, Е. Мати чи бути? / Еріх Фромм; пер. О. Семенова. — Київ: Літературна агенція, 2020. — 304 с.
4. Харарі, Ю. Н. 21 урок для 21-го століття / Ювал Ной Харарі. — Київ: Фабула, 2022. — 416 с.
5. Bauman, Z. Liquid times: living in an age of uncertainty. — Cambridge: Polity Press, 2007. Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.1017/S0021875809006513>

Компетентність у контексті глобалізованої симуляції

*Олексій ЗЕНЯКІН, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня
кафедри освітології та інноваційної педагогіки
Харківського національного університету імені Г. С. Сковороди*

Глобалізаційні процеси, пов'язані з суттєвими трансформаціями суспільства, а також здобутки науково-технічної революції, безумовно, вплинули на всі сфери суспільного життя.

Можливо, саме тому фолк-психологія, голос мислячого народу, відзначає, що еволюція суспільства супроводжується так званою переоцінкою цінностей, що викликали деструкцію класичних парадигм. У цій роботі представлена спроба охарактеризувати такий особистісний конструкт як компетентність у контексті глобальної симуляції.

Метою роботи є визначення онтологічної характеристики компетентності як ноумену, її осяжних рис як феномену (у термінах І. Канта) [2], а також виокремлення викликів, які постають перед спеціалістами в галузі компетентнісного підходу, що обумовлені глобалізацією та видозмінами симуляційного характеру.

Методологічний базис роботи складають загальнонаукові методи: аналіз і синтез, дедукція та індукція, а також спостереження, порівняння й зіставлення. Таким чином, об'єктом дослідження є компетентність, а предметом — актуалізація компетентності у контексті глобальної симуляції.

Нова епоха, до якої увійшло людство, характеризується багатьма як епоха постмодернізму. Цікаво, що поняття оновленості певної самості цієї епохи задовго описувалося різними мислителями у їхніх роботах, спрямованих на сприйняття та прогнозування розвитку суспільства з філософських засад. Концепція *нового* відображалася як у релігійно-синкретичних віяннях (наприклад, у напрямку *New Age*), так і в абсолютно наразі відкинутих загальною наукою теоріях конспірологічного характеру, одним із наріжних каменів яких було поняття «*нового світового порядку*».

Метафорично описуючи сучасне суспільство, а також сучасний етап еволюції людської цивілізації як постмодерн, необхідно звернутися до сутнісної характеристики постмодерну як такого. Відповідно до думки, яку поділяє значна кількість фахівців, постмодерну притаманні такі риси: деконструкція конструктивного; зміна масок як проявів соціальних ролей; відкинення авторитетів або їх трансформація; зміна вподобань; створення нових міфологем; вільна модуляція реальності через алогічність або поєднання апріорі інконгруентних елементів.